

MAKSEJÕUETUSÕIGUSE KOMISJON

**Austatud Urmas Reinsalu
Justiitsministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn**

Meie: 07.02.2019

Edastatud e-posti teel

Eesti Advokatuuri Maksejõuetusõiguse komisjoni arvamused ja ettepanekud pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse kohta

Olete 19.02.2018 edastanud Eesti Advokatuuri Maksejõuetusõiguse komisjonile (edaspidi komisjon) arvamuste ja ettepanekute esitamiseks pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse kohta.

Kuivõrd tegemist on üksnes väljatöötamiskavatsusega (VTK), siis esitab komisjon oma üldised seisukohad, arvamused ja ettepanekud samuti VTK-le kohase üldistusastmega. Täname selle eest, et osaliselt on arvestatud meie 29.08.2018 arvamuses esitatud seisukohti. Samas on kahjuks mitmed vägagi olulised küsimused VTK-s jätkuvalt arvestamata, mida rõhutame veelkordselt allolevas.

1. Maksejõuetusinstituutsiooni loomine

Komisjon toetab jätkuvalt maksejõuetusinstituutsiooni loomise ideed. Toetame, et maksejõuetusinstituutsiooni puhul on pankrotihaldurite üle tehtava järelevalve asemel rõhutatud eelkõige võlgnike üle tehtavat järelevalvet. Arvame, et maksejõuetusinstituutsioon ei peaks tegelema pankrotihaldurite üle järelevalve teostamisega, kuna see võimaldaks rohkem keskenduda võlgnike tegevusele ning hoitakse kokku riigi vahendeid. Pankrotimenetluses teostavad pankrotihaldurite üle järelevalvet juba kohus, üldkoosolek, pankrotitoimkond, Advokatuur või Koda, Justiitsministeerium ning rohkem järelevalve funktsiooniga organeid pole mõistlik luua.

Maksejõuetusinstituutsiooni funktsioonidena tuleks käsitleda lisaks veel menetluste läbiviimise ülevõtmist (Soome näitel), vajadusel maksejõuetuse põhjuste välja selgitamise kohustust, vara tagasivõitmise hagide esitamise õigust ja vajadusel äriühingust võlgniku juhtorgani liikme vastutusele võtmist ning õigust esitada kuriteoteateid. Maksejõuetusinstituutsioon peaks tegutsema ka äriühingute tervendamise suunal. Kuriteoteate esitamise kohustus oleks loogiline ka lähtudes VTK lk. 13 toodud näitega seoses („Näiteks on võimalik, et isik varjab infot ja maksejõuetusinstituutsioon otsib isiku kodu läbi“). Kui maksejõuetusinstituutsioonile anda õigus võlgniku kodu ja muude ruumide läbiotsimiseks, siis peab tal olema pädevus kogutud informatsioonist lähtuvalt läbiotsimistulemuste alusel kuriteoteate esitamiseks.

VTK-st ei selgu, mille poolest hakkab maksejõuetusinstituutsiooni järelevalve erinema Koja poolt teostatavast järelevalvest (PankrS § 70) või miks Koda peab veel dubleerima maksejõuetusinstituutsiooni tehtavat järelevalvet? VTK kohaselt teostaks maksejõuetusinstituutsioon haldusjärelevalvet pankrotihaldurite tegevuse üle täiendavalt Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale ning Justiitsministeeriumi asemel. VTK-s pole kirjas ning sellepärast rõhutame, et advokaatidest haldurite üle peaks ka pärast maksejõuetusinstituutsiooni loomist teostama järelevalvet üksnes Eesti Advokatuur.

VTK lk. 8 on toodud, et maksejõuetusinstituutsioon teostab järelevalvet pankrotihaldurite tegevuse seaduslikkuse ja otstarbekuse üle, mille kaudu ühtlustab pankrotihaldurite töö praktikat. Advokatuuril on ettepanek kaaluda võimalust, et tuua kogu pankrotihaldurite kutsetegevuse koondamine ja järelevalve maksejõuetusinstituutsioonilt pankrotihaldurite tegevuse üle Advokatuuri alla. VTK-st selgub, et pankrotihaldureid on vähe (77 tk) ning teadaolevalt on neist suur osa pankrotihalduritest advokaadid, kelle üle teostab järelevalvet just Advokatuur. Täitemenetluse reformiga on kavas riigil vähendada oluliselt kohtutäiturite arvu. Selle tulemusel aga kaob ka Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja tulubaas ning Koda tõenäoliselt likvideeritakse (kuna pole enam tulubaasi, et Koja kantselei kulused kanda). Sellisel juhul võiks mitte advokaatidest pankrotihalduritele (kellel on vastav haridus jm. eeldused) võimaldada mööndusena üleminekuperioodi, mille jooksul on võimalik sooritada Advokatuuri eksam ning jätkata tööd vandeadvokaadi abist pankrotihaldurina ja büroopidajana. Kui kõik pankrotihaldurid oleksid advokaadid, siis saaks kogu pankrotihaldurite töö praktika ühtlustatud (VTK üks eesmärke).

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) rõhutab mitmel puhul (näiteks põhjenduspunktid 10 ja 14, artiklid 1 ja 41) vajadust toetada majanduslikult elujõuliste, kuid raskustes olevate ettevõtete päästmist ja anda ettevõtjatele uus võimalus. Eestis puudub krediitiasutustel valdavalt huvi pankrotimenetluses olevate äriühingute tervendamise vastu. Seega peaks ka

kavandatav maksejõuetusinstituatsioon seadma oma tegevuse üheks eesmärgiks pankrotimenetluses olevate äriühingute päästmise/tervendamise võimaluste analüüsimise ja realiseerimise. Rakendatavad meetmed aitaksid kaasa töökohtade säilimisele, maksulaekumise paranemisele ja üldise majandusliku kliima parandamisele.

2. Maksejõuetuse mõiste täpsustamine

Advokatuuri maksejõuetusõiguse komisjon ei leia, et maksejõuetuse mõiste oleks kehtivas regulatsioonis ülemäära ebaselge või oleks maksejõuetuse mõiste rakendamine praktikas liiga keeruline.

Vastavalt kehtivale pankrotiseadusele on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja(te) nõudeid ja see suutmatus ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (PankrS § 1 lg 2). Juriidilise isiku puhul on täpsustatud, et võlgnik on maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (PankrS § 1 lg 3). Seadusandja on kehtivas seaduses selliselt teadlikult eristanud võlgniku püsivat ja ajutist maksejõuetust. Ka Riigikohus on korduvalt leidnud, et eristada tuleb ettevõtja püsivat maksejõuetust ja ajutist maksejõuetust, mis võib olla ületatav saneerimismenetluses abinõude rakendamisega (vt Riigikohtu määrused tsiviilasjades nr 3-2-1-122-09, p 20 ja 3-2-1-25-11, p 35). Ajutise maksejõuetusega võib olla ka tegemist juhul, kui mõistlikke saneerimisabinõude rakendamisel on tõenäoline saavutada olulise osa võlausaldajate jaoks või olulise osa kohustuste osas parem tulemus kui ettevõtja pankroti korral (vt Riigikohtu määrus tsiviilasjas 3-2-1-25-11, p 35).

Seega on seadusandja andnud otsustusõiguse võlgniku püsiva või ajutise maksejõuetuse osas kohtutele ja praktikas on kohtud selle määratlemisega enamasti ka edukalt toime tulnud. Maksejõuetusõiguse revisjoni läbiviimisel tuleks vältida olukorda, kus pelgalt näiteks “bilansilist maksejõuetust” väljendavate raamatupidamislike näitajate ilmnemisel loetakse võlgnik püsivalt maksejõuetuks isegi juhul, kui “rahavoolise maksejõuetuse” kriteerium ei ole täidetud. Selline olukord võib tekkida näiteks juhul, kui ettevõtja netovara on küll olnud alla seaduses nõutud määra (ÄS § 176, 301), kuid (i) ettevõtjal on tõenäoline võimalus oma majandustegevusega oma majandusseisu ja raamatupidamislikke näitajaid lähitulevikus parandada ja/või (i) ettevõtjal puuduvad võlausaldajad, kes maksejõuetuse väljakuulutamist nõuaksid (ainukeseks võlausaldajaks on ettevõtja osanik/aktsionär). Automaatselt püsivat maksejõuetust sätestavate kriteeriumide sisseviimisega pankrotiseadusesse tuleks olla pigem ettevaatlik.

VTK-s väljapakutud lahendus, et pankrotiseaduse § 1 lg-t 3 võiks täiendada selliselt, et püsivat maksejõuetust PankrS § 1 lg 3 mõttes eeldatakse, kui äriühingu netovara ei vasta seaduses sätestatud nõuetele 6 kuu jooksul, võib kergelt tekitada olukorra, kus

majandustegevuse käivitamisega tegelev potentsiaalselt elujõuline ettevõtja tunnistatakse püsivalt maksejõuetuks. Kuus kuud on liiga lühike aeg otsustamiseks ettevõtja majandustegevuse perspektiivi osas. Kui äriühingu netovara vastavus või mittevastavus seada vaieldamatuks kriteeriumiks püsiva maksejõuetuse tuvastamisel, ei tohiks periood, mille jooksul äriühingu netovara ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, olla kindlasti lühem kui 12 kuud.

3. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse laiendamine

VTK-s on välja pakutud võimalus, et pankrotiavalduse esitamise kohustus laieneks isikutele, kes on jätnud täitmata oma kohustuse tagada juhatuse olemasolu (nt osanikud, nõukogu liikmed jms).

Advokatuuri maksejõuetusõiguse komisjoni arvates on pankrotiavalduse esitamise võimaluse andmine äriühingute muude juhtimisorganite liikmetele iseenesest tervitatav. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse (ja sellega kaasneva vastutuse) panemisel laiemale isikuteriingile tuleks siiski olla ettevaatlik. Kohustuse (ja sellega kaasneva vastutuse) panemise eeldus peaks olema objektiivne teadmine äriühingu reaalsest majandus seisust, samuti reaalne võimalus kontrollida äriühingute juhtorganite (juhatuse) liikmete nimetamise protsessi. Eristada võiks ka olukorda, kus äriühingu juhatuse töesti puudub, olukorrast, kus juhatuse on olemas, aga ei täida oma kohustusi. Saksamaal piiratud vastutusega äriühingu puhul kohustuse tekkimiseks vajalik 10% osaluse määr võib olla Eesti õigusruumis ennatlik.

Pankrotiavalduse esitamise võimaluse andmisega laiemale isikuteriingile ei tohi tekitada ka olukorda, kus seda võimalust hakatakse pahausklikult kasutama nt osanike vaheliste tülide lahendamiseks.

4. Võlausaldaja motiveerimine menetluskulude kandmises

Komisjon nõustub VTK-s välja pakutud lahendusega, et võlausaldaja avalduse alusel pankroti välja kuulutamise hakkab kehtima eeldus, et pankrotiavaldust ei ole võlgniku poolt esitatud õigeaegselt, juhul kui kohustatud isik (st. võlgnik) ei tõenda vastupidist. Tõendamiskohustus pankrotimenetluses peab jääma isikule, kes oli pankrotimenetluses oleva äriühingu juhatuse liige ka kuni üks aasta enne pankrotimenetluse algust.

Pankrotimenetluste asjaolud annavad paraku Eesti äripraktikas sageli põhjust arvata, et kui ettevõttel vara ei ole, siis võlgnik jättis oma kohustuse pankrotist õigeaegselt teatada täitmata. Kui võlgnik on pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud, tuleks hüvitada võlausaldajale tema poolt tasutud kohtukulud ja tasutud deposiit. Tuleks kaaluda ka

deposiidi tasumise kohustuse panemist kohtu korraldusel teatud tingimuste esinemise korral äriühingu juhatuse liikmetele.

Deposiidi tasumine on tänases menetluste praktikas harv just seetõttu, et deposiidi tasunud võlausaldajal on väga raske seda raha tagasi saada või nõuda selle hüvitamist juhatuse liikmetelt. Ettepanek on seaduses sätestada, et kohtul on õigus võlgniku esitatud pankrotiavalduse alusel alustatud menetluse raugemisel välja mõista samas lahendis ajutise halduril tasu võlgniku juhatuse liikmelt (võlgniku muu vara puudumisel).

Kui kohus lõpetab menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu või kuulutab pankroti välja, peaks kohus samas lahendis kohe ka kohustust rikkunud võlgnikult ajutisele pankrotihaldurile ja võlausaldajale välja mõistma kulud, sh. deposiiti tasutud raha (analoogiliselt kohtukulude menetlemise regulatsiooniga). Nii saaks võlausaldajaid motiveerida pankrotiavaldusi rohkem esitama ning seeläbi väheneks äriregistris maksejõuetute äriühingute hulk.

Leiame, et VTK-s tuleks jätta kavandatud võimalus võlausaldaja poolt menetluskulude deposiiti tasumise näol alles, kuid võlausaldajat ei saa selleks kohustada ning võlausaldajal ei pruugi selleks vahendeid olla. Täiendavat analüüsimist vajab õiguslik regulatsioon sellises olukorras, kus pankrotiavalduse esitanud võlausaldajal reaalselt selleks vahendid puuduvad.

Võlausaldajaid motiveerib pankrotiavaldust esitama eelkõige lootus saada oma raha tagasi võimalikult suures mahus ja väikeste kuludega. Kui võlausaldajad peavad tasuma edaspidi täies ulatuses ise oma vahenditest halduri tasu ning haldur ei saa enam finantseeritud vara müügist (eelkõige on siiani olnud pankrotihalduri tasu peamiseks katteallikaks pankrotivaras olev pandiga tagatud vara, kuid seda hakatakse VTK kohaselt kahjuks realiseerima pankrotimenetluse väliselt täitemenetluses) siis ilmselgelt väheneb tuntavalt väljakuulutatavate pankrottide arv. Esineb suur oht, et maksejõuetuse tegelikke põhjuseid ega kuritegelikke pankrotte enam välja ei selgitata või tehakse seda oluliselt vähem. Sellega paraneksid küll Eesti riigi statistilised näitajad, aga mitte ärikeskkond ega konkurentsivõime, mistõttu kahjustab VTK pakutud menetluskulude võlausaldajate kanda jätmise lahendus selgelt eesmärki motiveerida neid esitama pankrotiavaldusi.

Laekumised pankrotivarasse saavad olema põhiliselt tagasivõitmise hagidest, kusjuures oleks mõistlik vabastada pankrotihaldur riigilõivu tasumisest ja kohtulahendis kohtukuludena mõista pankrotivarasse välja ka advokaadist pankrotihalduri kulud (tunnitasu), kui haldur end ise kohtus esindab. Praktikas jätab kohus halduri töötunni kulu tihti vastaspoolelt välja mõistmata, mis viib aga erinevate pankrotihaldurite ebavõrdse kohtlemiseni (mittheadvokaadist pankrotihaldur palkab sageli advokaadi kohtumenetluses esindamiseks, kuid advokaadist pankrotihaldur teeb sama töö ise).

5. Pandieseme realiseerimine väljaspool pankrotimenetlust

Jääme varasemalt esitatud seisukoha juurde, et kavandatav muudatus toob endaga kaasa kogu pankrotiseaduse põhimõtete ümberkorraldamise vältimatuse. Varasemalt viidatud kaasnevaid kõrvalmõjusid on VTK-s põgusalt mainitud, kuid puuduvad selged lahendused. Leiame, et lahendused peaksid olema juba VTK-s kaalutletult esitatud, et nende mõistlikkuse osas oleks huvigruppidel võimalik seisukohti esitada või pakkuda välja alternatiivseid lahendusi. VTK-s puudub ka analüüs, mis oleks täna teisiti, kui kavandatav muudatus oleks juba varem jõustunud.

Teeme ettepaneku täpsustada, millistel tingimustel pandiese pankrotivaraks ei ole ja kuidas toimub selle üle otsustamine. Pankrotimenetluses peaks olema võimalik kaaluda, kas pandipidajat osalemine menetluses on vajalik või mitte. Kui võimaldada panditud vara realiseerimist pankrotimenetluse väliselt, siis ei ole võimalik pankrotimenetluses teha kompromissi või tervendada võlgniku ettevõtet. Kavandatav süsteem toetab üksnes pandipidajate huve, kuid ei arvesta üldist majanduslikku olukorda, ettevõtluskeskkonda, professionaalse laenuandja sotsiaalset vastutust (laenuandmine, sh pandiga tagatud laenuandmine peab olema vastutustundlik; krediidasutuste seaduse § 83 lg 3) ja muudatuse tulemusel jäävad avastamata ka vara tagasivõitmise võimalused, välja selgitamata pankroti põhjused ja tuvastamata võimalikud pankrotikuriteod. Lisaks, kui revisjoni põhiteesiks on raugivate pankrotimenetluste arvu vähendamine ja maksejõuetuse põhjuste ja põhjustajate väljaselgitamine, siis pandieseme välistamine pankrotivarast seda eesmärki ei täida. Ka VTK-s nenditakse raugivate pankrotimenetluste arvu suurenemist. Kui võimaldada pandiesemete realiseerimine pankrotimenetluste väliselt, tuleks vahendid pankrotimenetluste läbiviimiseks leida suuremas osas riigieelarvest.

PankrS § 65 lg 2 kohaselt arvestatakse pankrotihalduri tasu pankrotivara müügist ja tagasivõitmisest, samuti halduri muu tegevuse tulemusena pankrotivarasse laekunud ja pankrotivara hulka arvatud rahast lähtudes. Seega, kui pandiese realiseeritakse väljaspool pankrotimenetlust, ei saa pankrotihalduri tasustamist siduda pankrotivarasse laekunud ja pankrotivara hulka arvatud rahaga. Seda põhjusel, et kui pandiese puudub, siis pankrotivarasse ka midagi ei laeku. Küll aga ei ole harvad juhud, kus pandipidajale tehtud väljamaksest kinnipeetud 15% on võimaldanud pankrotivara oluliselt suurendada (esitada tagasivõitmise hagnosisid, esitada hagnosisid võlgnevuste sissenõudmiseks jne) ning seeläbi lõppastmes vähendada ka PankrS § 153 lg-s 2 sätestatud suhtarvu ning rahuldada ka II järgu võlausaldajate (sh EMTA) nõudeid.

VTK-s kõneldakse üldistes terminites pandiesemest ja pandipidajast, kuid jääb selgusetuks millisest pandiõiguslikust režiimist räägitakse. Eesti õiguses on mitmeid

erinevaid pandiliike – käsipant, registerpant, kinnispant, merivõlg, üürileandja pandiõigus. VTK-st ei selgu, mida teha pandipidajate konkurentsi korral ja keda eelistada? Panditud vara müüki peab olema võimalik peatada kohtu kaudu, kui pandieset on vaja võlgniku tervendamiseks või kompromissiks või kui pandi seadmine on tagasivõidetav. Kaaluda tuleb ka pankrotihaldurile õiguse andmist müüa pandiese seadusest tuleneva kohtutäituri pädevusega, kui PankrS § 140 sätestatud tähtaegade jooksul ei ole pankrotimenetluses õnnestunud vara müüa. Oluline on siinkohal, et pankrotihaldur on huvitatud vara realiseerimisest võimalikult kõrge hinna eest, kuid pandipidaja huvi täitemenetluses piirdub vaid enda nõude rahuldamiseks piisavaga.

Tuleb vältida VTK-ga tekitatavat olukorda, mil võlgnikud hakkavad edaspidi kogu vara pankrotimenetluse ootuses pantima ning pantimata vara puudub. Sellega kahjustatakse teiste võlausaldajate huvisid. Arvestades asjaolu, et tihti on enamus pankrotivarast pandiõigusega koormatud, siis pandiesemete realiseerimisel väljaspool pankrotimenetlust ei ole rahalisi vahendeid menetluste läbiviimiseks ja sellel juhul langeb varatute menetluste finantseerimise kohustus riigile (maksejõuetusinstituutsiooni kaudu).

Võlausaldajaid tuleb kohelda võrdselt (Karin Madissoni kontseptsioon, lk 22), sealhulgas peab pandipidaja osalema menetluse kulude kandmises. Menetluskulude kandmises osalemine on laenuandja kohustuse sotsiaalne mõõde. Üldjuhul on pandipidajaks professionaalne krediitiasutus, kellelt võib mõistlikult eeldada menetluskulude kandmises osalemist (tegemist on tema ettenähtava ja kaalutletult võetud äririskiga).

Ajutisele halduril peab olema õigus hinnata, kas pant on seaduspärane ja seatud õigustatud alusel ehk kas seatud tagatise eest on ka vastusooritus saadud. Tagasivõidetava pandiga pandieset ei tohi mingil juhul pankrotimenetluse väliselt realiseerida.

Leiame, et vaid praktilistel kaalutlustel võib osutada efektiivseks lahenduseks, et täitemenetluses alustatud pandieseme realiseerimine viiakse sama täitemenetluse raames ka lõpule. Eelkõige puudutab see juhtumeid, kus võlgniku pankrot kuulutatakse välja täitemenetluse kestel ning kohtutäitur on juba alustanud pandivara realiseerimisega. Sellisel juhul tuleb kohtutäituril kanda realiseerimise tulem pärast oma tasu mahaarvamist pankrotipessa.

Pooldame lahendust, et võlgniku vastu alustatud pankrotimenetluse korral viib kohtutäitur täitemenetluses alustatud müügi lõpule ja siis kannab raha kohtutäituri tasu maha arvates pankrotivarasse või kohtu deposiiti. Täitemenetluse peatumise ajal tekkinud vara haldamise kulud tuleb lugeda pankrotimenetluse kuludeks.

Samuti on põhjendatud anda pankrotihaldurile õigus taotleda kohtult vajadusel täitemenetluse peatamist. Pandieseme realiseerimine väljaspool pankrotimenetlust võib

avaldata olulist negatiivset mõju pankrotimenetluse läbiviimisele. Seetõttu peame vajalikuks, et täiendavalt analüüsitakse olulisi, kuid VTK-s tähelepanu alt kõrvale jäänud aspekte:

- a. pandiesemega seotud kulude (nt maksud, kommunaalkulud, kindlustus, valve jms) kandmine ja selle järjekohalt pandieseme müügi tulemi jaotuskavas;
- b. TMS § 149 alusel sundtäitmisega ühinenud täiteasjade nõuete rahuldamine pandieseme realiseerimisest saadud tulemi alusel, kui pandiese realiseeriti pankrotimenetluse väliselt;
- c. võlgniku vallasvara säilitamine oludes, kus panditud kinnisasi on realiseeritud pankrotimenetluse väliselt;
- d. eelnevast tulenevate kulude kandmise kohustuse ulatus;
- e. käibemaksu tasumine maksustatava vara realiseerimisel.

Kokkuvõttes on komisjon seisukohal, et pandieseme realiseerimine väljaspool pankrotimenetlust peaks olema erandiks vaid teatud eritingimuste korral ning üldjuhul peaks pandieseme realiseerimine toimuma pankrotimenetluse kaudu.

6. Allutatud laenude regulatsioon

Komisjoni hinnangul ei ole allutatud laenude regulatsiooni kehtestamine VTK-s planeeritud kujul vajalik ega Eesti majanduskeskkonnale kokkuvõttes kasulik. Tegemist oleks muudatusega, mis avaldaks olulist negatiivset mõju Eesti ettevõtluskeskkonnale.

Komisjon ei näe, et Eesti maksejõuetusõiguse valdkonnas esineks olulisi probleeme seoses omanike poolt äriühingutele laenude andmisega, kui vastavad laenud on antud tavapärasel tingimustel. Omanike poolt ettevõttele laenude andmine olukorras, kus krediitiasutused ei ole valmis äriühingut enam finantseerima, on igati tervitatav. Just seeläbi antakse omanike poolt ettevõtetele tihti teine võimalus, mida ükski teine kreditor ei ole samas olukorras valmis tegema. Juhul, kui omanike poolt laenude andmisel kahjustatakse võlausaldajate huve, siis kuuluvad vastavad tehingud tagasi võitmisele ning uus eriregulatsioon laenude sunniviisiliseks allutamiseks ei ole vajalik.

Komisjoni hinnangul võiks äärmise vajaduse korral toimuda omanike poolt antud laenude allutamine teistele kohustustele vaid olukorras, kus äriühingu omakapital ei vastanud laenu kaasamisel seaduses sätestatud nõuetele, millisel juhul oleks omanik pidanud tegevuse jätkamiseks taastama esmases järjekorras seadusega nõutud omakapitali. Selline allutamine ei tohiks aga kulude kokkuhoiu ja õigusselguse ettekäändel olla automaatne, vaid peaks USA eeskujul lähtuma omanike tegelikust käitumisest konkreetses olukorras.

VTK koostamisel on väidetavalt võrreldud allutatud laenude regulatsioone mitmetes

erinevates riikides, kuid sisuliselt on käsitletud vaid Saksamaa ja Ameerika näiteid ning VTK-st ei nähtu, et eelkõige meie konkurentideks olevates naaberriikides eksisteeriks analoogseid regulatsioone. Tänapäeval on riikide vahel tugev konkurents parema ettevõtluskeskkonna nimel ning Eestis vastava regulatsiooni kehtestamine seaks meid välisinvestorite silmis naaberriikidega võrreldes oluliselt halvemasse positsiooni. Komisjon soovib eelkõige uurida meie lähinaabrite vastavaid regulatsioone ja kogemusi samas olukorras ning mitte unustada konkureerimist parema majanduskeskkonna nimel.

Planeeritud regulatsioon tekitab ka otsese ohu, et omanike poolt oma investeeringute kaitsmiseks paremate tingimuste saavutamiseks hakatakse laene andma läbi kolmandate isikute, mis kokkuvõttes muudaks majanduse vähem läbipaistvaks ning olukorra vaid keerulisemaks. Samuti tuleb arvestada sellega, et uue ning keerulise regulatsiooni kehtestamine toob kindlasti kaasa hulgaliselt vaidlusi, mis hakkavad koormama maksejõuetusõiguse menetlusi.

Komisjoni hinnangul on VTK-ga planeeritud allutatud laenude regulatsioon maksejõuetusõiguse probleemide lahendamiseks ebavajalik ning laiemalt kahjulik kogu Eesti konkurentsivõimele. Seega komisjon ei toeta VTK-s välja pakutud allutatud laenude regulatsiooni kehtestamist ning

7. Halduri tasu süsteem

Oleme varasemalt toetanud põhimõtet, et haldurite tasu vajab reformimist. Nõustume ka sellega, et esialgses kokkuvõttes välja pakutud variandid – tunnitasu ja toimingupõhise tasu rakendamine – on suure osa pankrotimenetluste puhul õigustatud. Tasude väljatöötamise põhimõtete juures nõustume, et on mõistlik lugeda ka bürookulud tasu hulka. Ka praegu jääme kõige üldisemas mõttes toetavale seisukohale, ehkki soov oleks mõista, mida pakutud muudatus praktiliselt endaga kaasa toob. VTK üldsõnalisuse tõttu on huvigrupidel väljapakutud lahendusi raske kommenteerida, sest puudub konkreetne lahendus, mida seadusandja realiseerida soovib.

Praegu esitatud dokumendis on tasustamise põhimõtted leidnud kajastamist samamoodi kui varem. Leiame, et nende põhimõtete järgi seaduse muutmise juures on kõige olulisem küsimus, kuidas põhimõtteid sisustada kavatsetakse. See tähendab – kuidas ja kes määrab kindlaks haldurite tunnihinna, kuidas hakatakse arvestama toimingute põhiseid tasusid, kuidas neid põhimõtteid praktikas rakendatakse, kust jookseb piir, millal on tegu toiminguga ja millal tuleb rakendada tunnihinda jne.

Leiame, et pakutud lahendus on hetkel üldsõnaline ja seega ilmselt esialgne versioon, mille osas on raske avaldada ühest seisukohta. Oleme arvamisel, et kõigile pankrotimenetlusest osavõtjatele oleks kasulik, kui haldur oleks oma töös

motiveeritud ja nõustume, et halduri tasustamise süsteem peab olema selline, mis on arusaadav ning mis ei tekita ka üleliigseid vaidlusi (võrdluseks – Soomes, erinevalt Eestist, ei ole halduritasud tavaliselt vaidluse objektiks).

Kindlasti ei tohiks pankrotihaldurite olukord seoses uudsete põhimõtete rakendamisega halveneda võrreldes praeguse olukorraga, kus niigi on probleeme kohati tasuta töötamise ja vähese motiveeritusega. Üksikud kõrged tasud, mis on jõudnud kajastuseni, ei ava tervikpilti. Eriarvamusi ei tohiks olla selles, et pankrotihaldur on menetluses keskne isik ja pankrotimenetluste läbiviimine on keerukas protsess.

Pankrotihaldurite tasumäärad on püsinud muutumatutena alates aastast 2004, seega oleks pigem mõistlik, kui haldurite tasustamise põhimõtted käivad muutuva majandusliku keskkonnaga kaasas, see tähendab, et suurenevad samuti mõistlikus ulatuses. Uus süsteem võiks viia selleni, et seni kas tasuta või vähe tasustatud menetlustest on halduritel edaspidi tasu saamise võimalus tagatud.

Kuna hetkel ei ole veel üldisest põhimõttest konkreetsemaks mindud, siis leiame, et reformi käigus tuleks kaaluda Soome pankrotihaldurite tasusüsteemi täpsemat uurimist ja võimalusel sealt sobivate analoogiate kasutamist uue tasustamise süsteemi täpsustamisel.

Hetkel ei ole teada, kuidas ja mille alusel töötatakse välja bürookulude suurus, mis arvatakse tunnitasu hulka. Peame oluliseks, et see oleks eluliselt õiglane.

Koos kavandatava uue tasusüsteemiga sisalduv VTK-s ka ettepanek, mille järgi esitab pankrotihaldur võlausaldajatele oma eeldatava tegevuskava (eelarve). Nimetatud mõte, koostoimes uue tasustamise süsteemiga, on samuti tõenäoliselt edukalt rakendatav, kuid vajab kogumis meie hinnangul eelnevalt veel põhjalikku analüüsi ja arendamist.

Seoses kavandatava tegevuskava/eelarve esitamisega toome esile veel järgmised olulised tähelepanekud. Tegevuskava/eelarvet on paljudel juhtudel keeruline või isegi võimatu piisavalt õigesti koostada. Kohtuvaidluste tulemused võivad olla ettearvamatud ja tuua kaasa omakorda uusi kohtuvaidlusi. Võlausaldajad võivad otsustada menetluse kestel läbi viia analüüsi, revisjone, tellida ekspertarvamusi. Menetluse kestel võivad tegevusplaanid võlausaldajate otsusel isegi mitu korda muutuda. Eelarve võib mitmekordistuda ja seda ei ole isegi teoreetiliselt võimalik ette prognoosida. Rõhutame, et tegevuskava ettearvatu muutumine ei sõltu pankrotihaldurist, vaid sellest, milliseid tehinguid on varasemalt teinud võlgniku juhtkond ja mida otsustavad pankrotimenetluses võlausaldajad. Seega ei saaks tegevuskava muutumise vastutus kanduda haldurile või jätta halduri ilma tasudest, mis seondub töömahtudega, mida prognoosida ei saanud.

Eeltoodust tulenevalt oleks meie arvates üheks võimalikuks variandiks teha

tegevuskavasid ja sõlmida vastavad kokkulepped näiteks etappide kaupa.

Tegevuskava/eelarve koostamine ja võlausaldajatega kokkuleppimine peaks meie hinnangul tähendama ka seda, et kokku lepitud tegevused ning tasu ja kulude suurus ei peaks olema enam edaspidi vaidluste objekt, samuti ei peaks kohus saama vähendada halduri tasu alla võlausaldajatega kokkulepitud määra (kui tegevuskava on teostatud), sest vastasel juhul kaotaks kogu ettepanek mõtte.

Palume kaaluda ka eriolukordi seoses tegevuskavade ja tasustamise põhimõtetega. Nimelt teatud juhtudel, eriti keerukamate kohtuvaidlustega varatutes menetlustes, annab tulemustasu rakendamine paremaid tulemusi kui ajatasu. Pankrotihalduriga tegevuskava ja eelarvet kooskõlastades peaks võlausaldajatele jääma võimalus rakendada oma otsusega pankrotihaldurile tulemustasu. Silmas ei ole peetud vara müügiga seonduvat tulemustasu, vaid eelkõige juhtumeid, kus haldur toob menetlusse raha muul viisil. See võimalus võiks jääda eraldi või kombineeritult tasusüsteemi alles.

8. Võlausaldajate häälte määramine

VTK punkt 8 käsitleb võlausaldajatele häälte määramist võlausaldajate üldkoosolekutel – täpsemalt on kavatsuse kohaselt kohtute praktika häälte määramisel äärmiselt erinev ja tugineb ebaõigele eeldusele, nagu seadus ei annaks kohtutele häälte määramiseks ajalist piiri. Sellest tulenevalt on kavandatava muudatuse eesmärk võlausaldajate häälte määramine viisil, et see koormaks võlausaldajaid endid ja ka teisi pankrotimenetluse organeid senisest vähem, säilitades seejuures võlausaldajate nende õigused, sh õiguse võrdsele kohtlemisele.

Komisjon nõustub VTK-s toodud ettepanekuga sätestada seaduses selgelt ajaline piir, millest kohtunik peab häälte määramisel kinni pidama. Komisjon nõustub ka ettepanekuga, mille kohaselt peaks üldkoosolekul osalev kohtunik vaidluse korral häälte arvu määrama samal koosolekul nii, et koosolek saaks viivitamatult jätkuda.

9. Kohtute spetsialiseerumine maksejõuetusajadele ja kohtujuristi pädevus

Komisjon toetab VTK-d kohtute maksejõuetusajadele spetsialiseerumise ja kohtujuristide pädevuse muutmise osas.

VTK-s kaalutud variantidest toetab komisjon ühe maakohtu eelistamise asemel selgelt teist varianti, mille järgi loodaks erikohtualluvus vähemalt kahes maakohtus, näiteks Harju Maakohtus ja Tartu Maakohtus. Sellisel juhul oleks tagatud suurem spetsialiseerumine maksejõuetuse asjadele ja samal ajal hoitaks ära maksejõuetuse praktika liiga ühekülgne kujunemine.

Komisjon juhib uuesti tähelepanu ka sellele, et vastava muudatuse tagajärjena koonduvad maksejõuetusmenetlused väiksema hulga kohtunike kätte, mis suurendab juba praegu valitsevat subjektiivsust ja läbipaistmatust pankrotiasjade jagamisel pankrotihalduritele. Komisjon on seisukohal, et pankrotiasjade jagamine pankrotihalduritele peaks toimuma selliselt, et kohtunikel ei oleks võimalik eelistada ühtesid pankrotihaldureid subjektiivsetel põhjustel teistele ning tagada tuleb pankrotiasjade õiglasem jaotus. Pankrotiasjade jagamine pankrotihalduritele peaks olema teatud juhtudel (nt suuremad menetlused) seotud kindlate objektiivsete kriteeriumitega nagu pankrotihalduri poolt menetletavate asjade arv ja selles tulenev töökoormus, eelnev töökogemus ja valdkondade põhised teadmised ning tegutsemine vandeadvokaadina, millega tagatakse pankrotihaldurite vajalikud oskused neile jagatavate menetluste jaoks.

Komisjon nõustub, et kavandatav muudatus võib riivata kohtusse pöördumise põhiõigust ja kohtualluvuse ning oma kohtuasja arutamise juures viibimise põhiõigust. Sellest tulenevalt tuleb leida lahendus kas läbi tänapäevaste tehniliste vahendite (nt videokonverentsid jms) või muul viisil vastavate põhiõiguste tagamiseks.

10. Nõudeavalduse sisu ja esitamine

Komisjon toetab nõudeavalduse sisu täpsustamist ning võimalikult sarnase ülesehitusega (tüüp)vormide rakendamist.

Samuti peab komisjon mõistlikuks kaaluda regulatsiooni, mis kohustab pankrotihaldurit esitama teada olevatele võlausaldajatele äriregistris avaldatud e-posti aadressile teate nõude esitamise võimalusest koos viitega nõudeavalduse tüüpvormi kättesaadavusele.

Lisaks toetab komisjon halduri poolt võlausaldajate nimekirja koostamist ja nimekirja koos nõudeavaldustega võlausaldajatele avalikustamist sarnaselt e-toimiku keskkonnas menetlusedokumentide kättesaadavusega.

Samas ei toeta komisjon nõudeavalduse esitamise üldise tähtaja lühendamist. Senine 2-kuuline tähtaeg on praktikas kinnistunud ja selle lühendamine ühele kuule ei muuda pankrotimenetlust sisuliselt kiiremaks. Senises praktikas ei ole nõuete esitamise tähtaeg olnud menetlust takistavaks ehk komisjoni hinnangul ei esine praktikas probleemi, mille lahendamiseks oleks vajalik sekkuda tänaseks juba mitu aastakümnet kinnistunud praktika muutmise teel.

Lõpetuseks märgib komisjon, et toetab tasu määramist tähtaja möödalasknud võlausaldaja nõudeavalduse menetlemisele ja et tasu laekuks pessa.

11. Kaitsmiseta tunnustatud nõuete nimekirja täiendamine

Lahendus, et kõik täitedokumendid on automaatselt kaitsmiseta tunnustatud, ei ole mõistlik (eriti puudutab see kohtutäituri tasu otsuseid ja notariaalselt tõestatud kokkuleppeid). Praktikas vormistatakse kohtutäituri tasu otsus kohe täitemenetluse alguses ning vastavalt seadusele on aga õigus saada tasu proportsionaalselt täidetud nõudega.

Vahekohtulahendite osas valitseb ülemäärane õiguslik ebaselgus (nt muude riikide ebaselges õiguslikus ruumis ning kontrollimatu tulemiga lahendid). Riigikohus on lahendis 2-18-4731 märkinud, et vahekohtu otsuse sisulist õigsust tunnustamismenetluses ei kontrollita (v.a. võimalik vastuolu tunnustava riigi avaliku korraga). Nõude aluseks olevate haldusaktide vaidlustamismenetlus peab toimuma maakohtus, mitte halduskohtus.

12. Nõuete kaitsmise kirjalikult pidamise võimalus.

Oleme seisukohal, et alternatiivne võimalus - nõuete kaitsmine kirjalikus vormis - tuleks seadusesse sisse viia.

Samas ei saa nõustuda VTK-s toodud järeldusega, et pakutud põhimõtted vähendavad pankrotihaldurite halduskoormust. Juhime tähelepanu, et sellisel kujul nagu on tänaseks välja pakutud, see kahjuks oluliselt suurendab haldurite (ja ka kohtu) töömahtu. Lisandub kirjavahetuste pidamine, lisandub õiguslike põhjenduste analüüs ja kirjalik vormistamine enne võimalikke kohtuvaidluseid, lisandub mitmeid spetsiaalseid toiminguid, sh lisa teate(d) Ametlikes Teadaannetes, nimekirjade kohtus kinnitamisest jne. Oleme seisukohal, et nõuete kaitsmine kirjalikus menetluses peaks olema lihtsustatud menetlus.

Oleme varem teinud ettepaneku ja jääme ka praegu selle juurde, et võiks kaaluda avaliku e-toimiku võimaluste kasutamist, et läbi viia teatud juhtudel nõuete kaitsmist kirjalikus vormis ja toimetada pankrotimenetlusega seotud dokumente menetlusosalistele kätte.

Eraldi juhime tähelepanu, et pakutud lahendus, kus kõikide võlausaldajate ja nende nõuete kohta avaldatakse kuulutus Ametlikes Teadaannetes, võib minna vastuollu ärisaladuse ja andmekaitse põhimõtetega ning lisaks tekitada soovimatuid probleeme ka ilma otseselt seadusega vastuollu minemata.

Seoses sama ettepanekuga on kavatsuses kirjas nõuete esitamise lühendamise ühe kuuni ja võimalus seda tähtaega teatud juhtudel pikendada. Oleme varem esitanud seisukoha, et meie arvates on senine 2-kuuline nõuetest teatamise aeg ennast praktikas õigustanud, sellega ei ole olnud probleeme ja me ei toeta selle muutmist. Leiame, et

pankrotimenetluse kiirendamise eesmärki nõuete tähtaja lühendamine ei täida. Küll aga võib see kaasa tuua vaidluseid tähtaegadest mittekinnipidamise ja ka arvestamise osas. Ka nõuete esitamise tähtaja pikendamine ei ole meie arvates vajalik. Kehtiva regulatsiooni kohaselt saab haldur anda võlausaldajatele täiendavaid tähtaegu lisadokumentide esitamiseks vajadusel.

13. Asjaõigusliku tagatisõigusega pandipidaja õigused

VTK punkti 13 kohaselt soovitakse lahendada küsimus, kuidas peaks pandipidaja isiklikuks võlgnikuks mitteoleva tagatisandja pankrotimenetluses maksma panema enda asjaõiguslikku pandist tulenevat nõuet.

Probleemi keskmes on 01.01.2009. a kuni 31.12.2009. a kehtinud PankrS § 44 lg 3, mille kohaselt vaid asjaõiguslikku tagatisnõuet võlgniku vastu omav pandipidaja (st võlausaldaja, kelle võlaõiguslik nõue oli suunatud kolmanda isiku vastu) ei olnud pankrotivõlausaldajaks. Alates 01.01.2010. a on kõnealune norm tunnistatud kehtetuks, kuid Riigikohus on regulatsiooni puudumist pidanud põhjendamatuks (vt RKTkm 21.03.2011. a, 3-2-1-1-11, p-d 13-14).

Kavandatava muudatuse kohaselt tuleks 01.01.2009. a kuni 31.12.2009. a kehtinud PankrS § 44 lg 3 taastada: pankrotivõlausaldaja ei ole isik, kellel on õigus rahuldada oma kolmanda isiku vastu suunatud nõue pankrotivara arvel pandiõiguse või muu tagatisõiguse alusel ning pankroti väljakuulutamise tema õigusi ei mõjuta. Lisaks soovitakse pankrotiseadust täiendada selliselt, et kui asjaõigusliku tagatisõigusega pandipidaja kinnistusraamatusse kantud õigus loetakse PankrS § 139 lg 2 ja 4 alusel lõppenuks, on tal õigus nõuda hüvitist sarnaselt TMS §-des 176 lg 1 ja 108 lg 2 sätestatuga ning tema nõuet kajastatakse jaotusettepanekus.

Komisjon on seisukohal, et väljapakutud lahendus kirjeldatud probleemile on asjakohane.

14. Ärikeelu rakendamise eeldused, kord ja ulatus.

Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuses 15.11.2018.a seisuga, ei ole enam sees 14. teemat „Ärikeelu rakendamise eeldused, kord ja ulatus“. Kuivõrd 15.11.2018.a dokumendist ei nähtu, kas pankrotiseadust on jätkuvalt kavas ärikeelu kohaldamise osas täiendada või on antud kavatsusest loobutud, otsustas Eesti Advokatuuri maksejõuetuskomisjon oma 24.01.2019.a istungil jääda Justiitsministeeriumile 29.08.2018.a saadetud ettepaneku juurde. Komisjon toetab jätkuvalt ettepanekut täpsustada PankrS §-s 91 lõiget 2 juhtorgani liikme suhtes ärikeelu kohaldamise eeldusi ning ärikeelu sisu ja ulatust. Komisjon otsustas varem toetada ka

kavatsuses pakutud põhimõtet, mille kohaselt ärikeelu rakendamise eelduseks ei pea olema kuriteokahtlus.

Komisjon toetab jätkuvalt ka ettepanekut piirata kehtivas PankrS §-s 91 lg 1 füüsilisest isikust pankrotivõlgniku suhtes automaatselt kohalduva ärikeelu rakendamist. Kui pankrotiseaduse muutmine äriühingu juhatuse liikmele ja füüsilisest isikust pankrotivõlgnikule ärikeelu kohaldamine on jätkuvalt aktuaalne (kavatuses 15.11.2019.a seisuga on teema välja jäetud), jääb komisjon ka oma varasema ettepaneku juurde ning palub kaaluda seaduseelnõud täiendada eeltoodu osas järgnevaga:

- a. Ärikeelu kohaldamine juriidilise isiku juhtorgani liikme suhtes peaks sisalduma juba enne pankrotimenetlust lõpetavas kohtulahendis;
- b. Otsustusõigus ärikeelu kohaldamise vajalikkuse osas äriühingu juhtorgani liikme suhtes jääb pankrotihaldurile, kes esitab selle kohta põhjendatud taotluse kohtule. Ärikeelu kinnitab kohus kohtulahendiga kohtumenetluse kestel.

15. Võlgniku kaasaaitamiskohustuse tagamine ja enese mittesüüstamise privileeg.

Eesti Advokatuuri maksejõuetuskomisjon otsustas oma 24.01.2019.a istungil jätkuvalt toetada ettepanekut täiendada PankrS-st sättega, milles oleks selgelt väljendatud põhimõte, et isiku poolt kaasaaitamiskohustuse täitmiseks antud teavet pankrotimenetluses saaks hiljem tema või tema pereliikmete vastu ära kasutada süüteomenetluses.

Komisjon leiab, et ehkki teabe saamine kohustatud isikult pankrotimenetluses on oluline, on samuti oluline, et isikule säiliks põhiseaduslik õigus teabe andmisest keelduda, kui see võib talle endale või tema pereliikmetele hiljem kaasa tuua süülise vastutuse. Seega peaks pankrotiseadusest selgelt nähtuma, et teabe andmise kohustuse täitmine maksejõuetusmenetluses ei too isikule, tema pereliikmetele või teisele kohustatud isikuga seotud isikule hiljem kaasa vastutust süüteomenetluses.

Komisjon liikmed avaldasid 24.01.2019.a istungil arvamust, et enne kui pankrotiseaduse muudatusega seaduseelnõu vormis tutvumist, ei saa komisjon antud teema osas enda lõplikku seisukohta kujundada. Kuivõrd teema sisaldab olulist riivet isiku põhiseaduslikule õigusele mitte anda süüteomenetluses ütlusi iseenda või enda pereliikmete vastu, soovib komisjon reserveerida endale õiguse pärast seaduseelnõu tekstiga tutvumist vajadusel oma seisukohti täiendada.

16. Pärandvara pankrot

Komisjon toetab pärandvara pankroti regulatsiooni toomist terviklikult pankrotiseaduse koosseisu ja süsteemset lahendust. Siiski soovitame hoiduda ülereguleerimisest.

Füüsilise isiku surma korral ei peaks tema suhtes toimuv pankrotimenetlus lõppema, vaid mõistlik oleks pankrotimenetlus kujundada ümber pärandvara pankrotimenetluseks. Komisjon peab õigustatuks, kui pärandaja matuse, tema perekonnaliikmete ülalpidamise, pärandvara valitsemise ning inventuuri tegemise kulude kandnud isikud ei loeta pankrotivõlausaldajaks, vaid nimetatud nõuete näol oleks tegemist masskohustustega.

Muudatuste kavandamisel on oluline arvestada ka alaealiste positsiooni pärandvara pankrotimenetluses, et vähendada menetluslikku koormust pärijatest alaealiste nimel nõuete esitamisel, annakute või ülalpidamise nõuete esitamisel.

Lõpetuseks tänab komisjon võimaluse eest oma seisukohti esitada. Vajadusele maksejõuetusõiguse reformi läbiviimise järgi saavad advokaadid oma igapäevatoos pidevalt kinnitust. Loodame, et ministeeriumil on võimalik eelnõu väljatöötamise käigus arvestada komisjoni esitatud ettepanekutega ning leiab võimaluse lahendada selles tõstatatud probleemid.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Jüri Sirel

Komisjoni esimees

Eesti Advokatuuri Maksejõuetusõiguse komisjon